

Závěrečný projev Františka Šmahela

na IX. Sjezdu českých historiků v Pardubicích 8. 9. 2006.

Vážení hosté, kolegyně a kolegové,

závěrečné slovo na sjezdu historiků je poctou a výzvou svého druhu. Předem říkám, že zklamání všechny, kteří s obavami či nadějí ode mne očekávají oborové flagelantství. Nebude také řeč o krizi dějepiscectví, o níž se mluví co má paměť sahá, nezaznějí tu ani směrodatné výhledy do budoucnosti. Na závěr své vědecké dráhy sice ledacos chápu, před budoucností však stojím bezradně. Více méně se to ukáže i v několika drobných úvahách, které si Vám dovoluji nabídnout.

Historikerstreit po česku

V jakém čase žijeme? Šestnáct let po sametové revoluci je dlouhá doba, v první republice bychom už prožívali rok 1934. Na nic se tedy vymlouvat nemůžeme. Otevřenými okny se k nám dostaly nové proudy, ty však nestačily vymést tíživou minulost, na kterou se rychle začalo zapomínat. Ani my historici nemůžeme být jiní, než společnost, v níž žijeme, a dostáváme se tak do blízkosti všech, kteří tvrdí totéž. Anebo máme být, můžeme být lepší? Jistě ano, při nejmenším jeden každý z nás sám za sebe.

Někteří z nás, ti nejstarší, většinou již v historickém očistci, měli k své legitimaci pevnější přesvědčení a tvrdé lokty, zasedali hodně vysoko, palci ukazovali nahoru a dolů, tiskli pamflety v jejichž potřebnost možná věřili, na něž však později rychle zapomněli. Jiní byli lapeni do pastí STB, kličkovali nebo za malý bakšiš zahraničních výjezdů udávali své kolegy. Chartistů byla jen malá hrstka, ponejvíce vyhozených členů strany včetně nezbytných konfidentů. Ti ostatní v daných poměrech živilo sebe a své rodiny, a nijak se tím neodlišovali od režimních herců, zpěváků, soudců a příslušníků SNB. Příčí se mi to říkat, jako bych nyní spolu s většinou pošlapával památku všech, kteří nepřežili nacismus nebo komunismus v koncentracích či emigraci.

Nečetl jsem od historika poctivější pohled do vlastního života, než jaký jsem našel v Ohlédnutí Františka Kavky. Kolik z nás starších ze středostavovských rodin si neodnášelo z dětství sociálně kormutlivé vzpomínky na bosé spolužáky? Kdo z nás by nevnímal zklamání z Mnichova, hřmění okupačních vozidel, Lidice a Ležáky i projevy Eduarda Beneše? Jak snadné a zároveň pochopitelné bylo tehdy sklouznutí doleva. Někteří z nás dříve či později procitli a neméně hlasitě své změněné postoje dávali najevo. Stačí to ke smytí minulosti, ať již byla jakákoli? Asi ne, právě tak jako asi nestačí ono pochopení minulého, jaké proniká z Kavkyho Ohlédnutí. V obojím je zamlčeno, čeho všeho jsme byli spoluviníky, ať již jsme jen pasivně seděli na stranických a odborových schůzích. Mluvím v plurálu, protože i já jsem se na šest či sedm let ocitl ve vládnoucí straně, z níž jsem byl po právu vyloučen.

Avšak, lze někomu vyčítat, že byl či stále ještě stoupencem historického materialismu jen proto, že se v mocensky zneužitě podobě stal jedním z ideologických zdrojů zločinných režimů? Obdobně by pro každého musela být zlověstným předznamením náboženská víra spjatá s církvemi, které dříve či dnes posílali a posílají na smrt jinověrce. Někdy tudíž jde o zaslepenou intoleranci nedopřávající jiným, co požadujeme pro sebe, totiž svobodu pro vlastní myšlení či vyznání. Jistě, jsou tu ovšem hranice a zvláštní okolnosti. Pokud se někdo dopustil zločinného jednání, ať je za ně na základě důkazů odsuzován. Jinak nezbyvá než apel na každého z nás, aby zvažoval vlastní kroky. Netýká se to ovšem jen nás starších, na jejichž počest vycházejí jubilejní sborníky. Jak se zdá, nehraje už při tom roli, zda jde o chartisty či konfidenty.

Začít se zpytováním vlastní minulosti by měl každý z nás starších sám za sebe, tak si to alespoň představují někteří z nás mladších. Skutečně, a proč, ptám se. Kde je míra provinění u toho, kdo nikoho neudal, nevyhodil, nepošpinil? Má se snad každý vrtat v mém životě a vyslýchat mne, proč jsem něčemu uvěřil? Ve dvanácti náboženství, v šestnácti socialismu a ve třiceti socialismu s lidskou tváří. Mám se sám přiznávat, kdy a proč jsem byl nestatečný? Vždyť jindy jsem se zachoval mužně. Kdo mne bude posuzovat: ten, kdo nikdy anebo zatím nedostal příležitost být statečný? Když jsem byl mnohem mladší, obvinili mne ještě mladší z nedostatku odvahy, kterou sami měli jen při pivu. Dnes jako by se situace opakovala. Ano, bojíme se pohlédnout do vlastní minulosti, i když k tomu máme i nemáme důvod. Kdekdo to ví, zaznělo to již otevřeně na našem minulém sjezdu,¹ nedávno se tato předpověď objevila i v Lidových novinách. A právě zlovlná a veskrze nactiutrhačná kampaň, jež s ní byla spojena, mne přiměla zde otevřeně říci: Jane Křene, stojím spolu s jinými za Tebou.²

Ano, i náš Historikerstreit již zaklepal na dveře. Zda přijde na řadu i nový spor o smysl českých dějin a českého dějepisectví, je otevřenou otázkou. Něco jistě dříve nebo později vyjde na povrch, hladina se rozčeří, protože však již nebude nikoho, kdo by poučoval, jak to vlastně bylo, vše vyšumí. Je to smutné, ale jinak tomu být nemůže. Zajdu ještě dále. I kdybychom už měli náš Historikerstreit za sebou, naše dějepisectví by asi lepší nebylo. Dějepisectví tu není pouze proto, aby se zabývalo jen samo sebou. Naším vlastním posláním je vědecky bádát, publikovat, vyučovat a ochraňovat kulturní dědictví v archivech, muzeích a galeriích.

České dějepisectví v současném světě a v současné vědě

Do českých dějin se vrátilo téměř vše, co z nich bylo vyvrženo: aristokracie i pobělohorské katolictví, domácí Němci i jezuiti, Baťa i Hácha. Naše dějiny jsou však příliš bohaté na osudové zvraty, aby v jejich paměti mohlo vše zůstat. Horlivci začali vyvrhovat husitství, levicovou avantgardu první republiky i prezidenta Beneše. Historici si ani více přát nemohou. Živá rozdrásaná minulost přitahuje širší pozornost i čtenáře.

Bylo nám dovoleno vrátit se do Evropy, z níž jsme nikdy vědomě nevystoupili. Tu a tam také naše dějiny jsou vnímány jako součást dějin evropských. Zasloužili se o to historici dvou emigračních vln spolu s plejádou zahraničních bohemistů. Zcela výjimečnou roli při tom sehráli naši sudetoněmečtí kolegové v čele se zvěčněným Ferdinandem Seibtem, kteří se badatelsky věnovali historii ztracené vlasti. Kdeže loňské sněhy jsou. Odejít do zahraničí za lepším zpravidla dnes znamená vstoupit do nerovné konkurence. Bohemisté z řad vyhnanců zestárli či již odešli do nebeské vlasti, ostatních valem ubývá, neboť čeština se vytrácí i z německých univerzit. Okleštěna není jen bohemistika, za dveřmi jsou limity pro počty zahraničních studentů. Stále více bude záležet na nás samotných, jak hlasitě budeme v zahraničí slyšet a do jaké míry budou naše badatelské poznatky brány na vědomí. Naši nadějí jsou v tomto ohledu mladí doktoři a docenti, kteří prošli zahraničními univerzitami a kteří svou jazykovou i metodickou průpravou snad budou vyvažovat neměnnou skutečnost, že

¹ Martin Nodl, Krize české historiografie aneb minulost, která chce být zapomenuta. In. VIII. Sjezd českých historiků. Hradec Králové 10.-12. září 1999, Praha 2000, s. 99-106 a Jan Dobeš – Pavel Zeman, Skutečně a domněle problémy české historiografie. Tamtéž, s. 107-110.

² Aby si každý mohl učinit náležitý obraz, odkazuji na následující pamflety a obrany: Petr Zídek, Historikerstreit po česku, Lidové noviny 29. 7. 2006, týž, Historik podvodník, tamtéž 2. 9. 2006, Ján Mlynárik, Zatajované pozadí českého „historikerstreitu“, tamtéž 16. 8. 2006; Jan Křen, Dokumenty StB jako pramen poznání minulosti, Soudobé dějiny 12, 2006, s. 708-733, týž spolu s Václavem Kuralem, „Historikerstreit“ Lidových novin, Právo 7. 9. 2006. Zatím neuvěřejněny byly otevřené dopisy Detleva Brandese, Jiřího Peška, Jiřího Vykoukala a Miroslava Kunštáta.

bohemia non leguntur. Musejí však k tom na našich univerzitách a v našich ústavech dostat příležitost.

Jistě však ani nadále historii nebudeme psát pro potlesk v Evropské unii. I kdyby jednou došlo k tomu, že bychom jako za Rakouska-Uherska tvořili tu více, tu méně jednu vědeckou komunitu, nikdy tomu nebude v takovém rozsahu jako v přírodních a jiných vědách, které díky angličtině vstoupily do éry globalizace. Časy Františka Palackého se nevrátí mimo jiné proto, že Palackých zdaleka nepřibývá tou měrou jak se rozšiřují řady historiků. Celá otázka má více aspektů. Z ničeho nic jsme se ocitli pod nadvládou tržních medií. Jestliže generace Le Goffů, Kocků a Hawsbawnů po desetiletí vytvářela a rozvíjela svá díla, na nichž spočíval jejich věhlas, pak dnes se jednorázovou kampaní mohou ocitnout v centru pozornosti knihy jepičího přínosu, které jsou s to ovlivnit miliony čtenářů. Sotva lze očekávat, že by tyto historické bestsellery vznikly u nás. V nevýhodě zůstaneme i proto, že v malé zemi je i menší knižní trh a že povědomí o historických knihách nemá živnou půdu v denících a časopisech. Řeknu to jinak, ani ta nejlepší díla z našich domácích dílen nemají naději na překlad, zatímco v češtině se objevují jako houby po dešti i překlady děl zcela zbytečných. Přeloženo už je takřka všechno, knihovny se plní základními díly i brakem.

Kdo dříve nesledoval zahraniční časopisy, byl ztracen. Dnes je tomu tak s internetem. A opět, rychleji než dříve přilétávají až do domu plevy spolu se zrním. Co je „online“ hodnotné, zpravidla je za poplatek. V našem prostředí je proto žádoucí, aby co nejvíce placených databází bylo přístupných na institucionálních sítích. Nejen to, ve společném zájmu je, aby co nejvíce výsledků českého dějepisectví bylo zpřístupněno i elektronickou formou. Studie online jsou citovány téměř pětkrát častěji než ostatní.³

Bez povšimnutí nechci nechat ani méně příznivé dopady elektronické revoluce. Osobní počítače nám umožnily snadno kompilovat nové příspěvky ze starších, které jsme publikovali v dobách, kdy nebylo jubilejních sborníků. Internet usnadňuje kompilace na běžícím pásu. Zatím více jinde než u nás, příležitost však dělá zloděje, a proto by bylo na místě vyjasnit, co lze dnes obecně vzato považovat za plagiát.⁴ Do jisté míry poznatky našich předchůdců jsou již obecným vlastnictvím, pokud je ovšem přejímáme. V opačném případě s chutí vypočítáme, kdo všechno se mýlil.⁵ Bohužel přežívá i obyčejné příživnictví na dílech zapomenutých autorů, a tu i tam též vlastních studentů. Máme vůbec dnes ještě nějaké autority, ptá se pohoršeně Martin Nodl ve spojitosti s jedním nedávným případem, které by váhou své osobnosti ukázaly na viníka prstem?⁶ I autority mohou být slepé a hluché, nehledě na to, že k vyslovení vlastního názoru není zapotřebí jejich záštity.

Vraťme se ještě k načaté úvaze. Naším prvořadým předmětem zkoumání zůstanou i nadále české a československé dějiny. Jestliže náš jediný poválečný koncept vícesvazkových obecných dějin, který připravil František Graus, více méně počítal s proměnlivým radiem nanejvýš evropského dosahu, mělo to své oprávnění.⁷ Na víc nebylo možné pomýšlet, nemluvě o tom, že i tento střídavý projekt vzal za své. Otázkou je, zda by toto pojetí poplatné doznívajícímu evropocentrismu obstálo i na počátku 21. století. Mezitím totiž krok za krokem evropské dějiny ustupovaly na mezinárodních kongresech historiků do pozadí ve prospěch

³ Vycházím tu z poznatků Roy Rosenzweiga, Should Historical Scholarship Be Free?, Perspectives 43, April 2005, s. 11-15.

⁴ Poučná je v tomto ohledu stať P. Ch. Hoffera, Reflections on Plagiarism – Part 1 „A Guide for the Perplexed“, Perspectives 42, February 2004, s. 17-23; zde také různé definice plagiátu.

⁵ Na přidružené aspekty této otázky, tj. původnost popularizačních a encyklopedických děl, poukázala Lynn Hunt, Where Have All the Theories Gone?, Perspectives 40, March 2002, s. 6.

⁶ Viz Martin Nodl, Glosy historické XX. Zelenková versus Togner, anebo o krizi autorit, Souvislosti 2, 2006, s. •

⁷ Viz František Graus, Světové dějiny a úkoly československé historiografie. ČsČH 13 [63], 1965, s. 521-528 a navazující diskusní příspěvky Pavla Olivy, K přípravě světových dějin. ČsČH 14 [64], 1966, s. 66-69, Jaroslava Marka, Světové dějiny. Tamtéž, s. 214-222, Josefa Macůrka, K diskusi o nové československé "světové dějiny". Tamtéž, s. 548-554 a Ladislava Ulčáka, K metodice světových dějin. Tamtéž, s. 699-702.

globalizující historie bez hranic i času. Proti soudobému směřování ke „globální historii“ pod egidou U. S. A., které se zvláště nápadně projevilo v Sydney, s kritickou reflexí nedávno vystoupil předseda italského sdružení historiků Paolo Prodi. Podle Prodiho je v sázce nejen „naše“ evropská politická identita, ale i naše hlubší „západní“ identita. Nejde přitom pouze o to, že Evropa poté, co dobyla svět, je sama na kolenou. Ke svému konci se podle něho také blíží dialektický dualismus mezi individuálním svědomím a mocí, který vyrůstal z řecko-římských i židovských kořenů a který při zrození Evropy předznamenal naši identitu. Kritika evropocentrismu měla své ospravedlnění před padesáti lety, kdy začínal proces dekolonizace, dnes zní již směšně, vezmou-li v potaz potíže, s nimiž je nutno se potýkat. Prodi v závěru položil důraz na historicitu hledání nové evropské či jiné identity, neboť ani v globalizovaném světě se nestačí dívat jen vpřed.⁸

Za povšimnutí stojí, jak se na globalizaci dívá přední americká historička a bývalá prezidentka AHA Lynn Huntová. Globalizaci vnímá jako integraci světa technologiemi a svobodným trhem, které zatím chybí teleologická dimenze. Sama přitom varuje před povýšeným vnímáním ne-západních dějin hodnotovými měřítky západu. S příklonem k „prezentismu“, jímž rozumí nejen tendenci vykládat minulost slovníkem současnosti, ale i všude patrnou převahou zájmu o soudobou historii, podle ní souvisí ústup evropských dějin v studijních programech severoamerických univerzit.⁹ Historici, jak dodává Glen Jeansonne, stejně postupují pomaleji než sama historie, takže pro ty nejmladší jsou Beatles druhem hmyzu a Elvis Presley mužem na poštovní známce.¹⁰

Naše domácí vnímání globalizačního přízraku není ještě tak ostré, neboť obecné dějiny na domácích fakultách a ve výzkumných ústavech strádají na úbytě. Dějiny antického starověku, byzantinologie i některé další úseky, které měly u nás dříve mezinárodně uznávanou úroveň, dnes živoří a bezmála je nemá kdo učit. Na ústupu jsou i dějiny východní a jihovýchodní Evropy, to však vyvažuje zvýšený zájem o německé a rakouské dějiny. I kdyby skutečný stav věcí byl o něco příznivější, stále je na místě apel k větší podpoře studia obecných dějin. Přicházím tak k dalšímu bodu své úvahy, tj. k výuce dějepisu.

Nejde jen o počet hodin dějepisu

Při serfování na internetu, ano tak hluboce jsem klesl, jsem narazil na teze diskusního vystoupení mladšího a jak jinak rozhněvaného brněnského kolegy, který odmítl natírat zábradlí na Titaniku.¹¹ Jak trefně ve vztahu k našemu vysokému školství, na jehož očividné slabiny se zaměřil. Je skutečně pro někoho z nás tristi sledovat, jak se potápí systém nejen naší, ale i středoevropské univerzitní výuky. Je nepochybné, že mocensky prosazované bolognské schéma vneslo do vysokého školství zmatek, který postupně dostává jistý řád. Co řeknu, bude s těžkým srdcem. Celý pohyb evropského společenství k reformě směřoval. Vezměme jen maturity, která ještě před půl stoletím představovala slušnou kvalifikaci. Prudce se zvyšující počet studentů bez dříve běžných studijních předpokladů nutně musel posunout hranici všeobecného vzdělání k bakalářskému gradu. Tím navazující magisterské studium samovolně pokleslo na vyšší úvod do studia příslušného oboru. Snaha tomu čelit předčasnou orientací NMS na regionální, kulturní či jinou quasi-historii je v mých očích pochybným řešením. Musíme si otevřeně říci, že skutečnou kvalifikaci pro vědeckou a pedagogickou

⁸ Paolo Prodi, •. Jde o úvodní referát na Convegno internazionale: X. Congresso Internazionale di Scienze Storiche. Roma, settembre 1955. Un bilancio storiografico, která se ukutečnila v Palazzo Barberini ve dnech 21. až 24. září 2005. Konferenční sborník je již v tisku.

⁹ Odkazují zde na seriál pozoruhodných „prezidiálních adres“, které Lynn Hunt uveřejnila v Perspectives 40, 2002: Where Have All the Theories Gone? (March, s. 5-7); Against Presentism (May, S. 7-9); Is European History Passé? (November, s. 5-7); Parting Shots (December, s. 5-7).

¹⁰ Glen Jeansonne, Historians Change at a Slower Pace Than History, Perspectives 44, April 2006, s. 27-28.

¹¹ Libor Jan, Natírání zábradlí na Titanicu. (www.clavmon.cz/archiv/polemiky/prispevky/jan4hdf.htm - 7k)

činnost lze za daného stavu věcí získat pouze v doktorském studiu. A protože to zase převzalo roli dřívější specializace, je k tomu třeba neméně otevřeně dodat, že ne každá fakulta s akreditací studijního programu Historické vědy má beze všeho získat i akreditaci doktorského studia.

Z toho, co jsem naznačil snad plyne, že pro doktorské studium by nemělo stačit mít jednoho profesora či docenta, jak tomu někdy je, ale profesora či docenta s náležitou kvalifikací pro specializace, na něž se kandidáti doktorského studia přihlašují. Přiznám se, že při svém osmiletém působení v Akreditační komisi jsem více přihlížel k potřebě mimopražských vysokých škol získávat vlastní dorost pro prořídlé či málo kvalifikované pedagogické sbory, než k úrovni vědeckého školení, na které má každý student doktorského programu nárok. Stále více si nyní uvědomuji potřebu reakreditace schválených doktorských programů a jejich omezení na ty specializace, kde jsou potřebné záruky.

Nikdy dříve se historii ve školském systému nedostalo tak dlouhé doby výuky. To zdaleka nemůže vést k uspokojení, zvláště když historie není maturitním předmětem. Od vlastivědy až po doktorské studium se zápasí nejen o hodiny, ale i o zaměření výuky. Je sice pravda, že většina žáků základních škol se později v životě více o starověku či středověku nic nedoví, přesto se však domnívám, že v základním a středním školství by se v náležité míře mělo dostat na živé dějiny posledních desetiletí, které se vynořují při komunikaci v rodině, při sledování televize a při četbě novin. Nevyzývám tím k rezignaci, naopak, znovu a znovu je třeba vstupovat do boje o počet hodin s hydrou pedagogicko-ministerské lobby. Při koncipování této úvahy se mi dostal do rukou Informační list ASUDU určený pro účastníky pardubického sjezdu. Je posmutnělý, právě tak jako stav výuky dějepisu. Zvláště mne zarazilo, že dopis českým historikům z roku 2004 zůstal bez odezvy. I když spíše nebylo tuto odezvu všude slyšet, bude asi třeba důkladně připravit další Černou knihu a připojit k ní anketní hlasy předních osobností vědeckého, kulturního a snad i politického světa.

Historie, historické vědy a humanitní disciplíny

Vše nasvědčuje, že vzdálenost mezi Humanities a Sciences se stále více prohlubuje i proto, že společenské vědy si nevypracovaly důvěryhodný systém hodnocení, který by zdůvodnil přidělení finančních prostředků na základě dosažených vědeckých výsledků. Přírodovědný výzkum zpravidla vyžaduje enormní finanční prostředky, které se získávají ze soutěží nadnárodní úrovně, dnes zejména v rámci Evropské unie. Je přirozené, že přidělování mnohamilionových grantů vyžaduje předem daná pravidla a kontrolní mechanismy, které jsme již dobře poznali v činnosti domácích grantových agentur. Obojí posiluje vliv byrokratických složen na domácí i bruselské úrovni. Oboru historie se to až dosud netýkalo, neboť Rámcové plány braly na vědomí nanejvýš jen sociologii. I kdyby však ani v budoucnu historický výzkum nebyl podporován z Bruselu, jeho systémová pravidla se budou stále více uplatňovat i v domácí rovině.

Řekněme si otevřeně, že z naší strany, a mám tu na mysli i naše Sdružení bylo proto vytvořeno velmi málo. Zatím jsme se sami mezi sebou nemohli shodnout ani na žebříčku/indexu časopisů. V žádném případě nelze připustit přímou implantaci kritérií postupů přírodovědných disciplin, v nichž výsledná zpráva na dvě strany může mít závažnost rozsáhlé knižní monografie. Nelze však ani přehlížet skeptické hlasy o účelnosti rozsáhlých monografií, zvláště když jsou pouhým konglomerátem v podstatě neprovázaných studií.¹² Nezdá se mi, že by monografie byly přežitkem epochy dinosaurů,¹³ neboť i v budoucnu by měly zůstat průkazným dokladem vědecké kvalifikace. Kdo pomýšlí na habilitaci, musí

¹² Srov. k tomu diskusi The Future of the Monograph, která probíhá v posledních číslech Newsletter britské Royal Historical Society (Autumn/Winter 2005 a Spring/Summer 2006).

¹³ Tak provokativně Lynn Hunt, v cit. již článku Parting Shots, s. 6.

v krátkém čase předložit monografii novou. O účelnosti tohoto zdvojeného se pochybuje již i v sousedním Německu.¹⁴ V našich poměrech bych nároky na habilitace a jmenovací řízení naopak zvýšil. Levně získané docentury a profesury mohou snadno vytvořit neblahou tradici reprodukce, neboť jablka nepadají daleko od stromu.

Nebudu zacházet do podrobností, zkušenosti však ukazují, že zájmy a potřeby naší disciplíny nemohou být ponechány jen na komisích při Radě vlády pro vědu a výzkum. Před naším Sdružením tu stojí naléhavý úkol, zvláště když zatím chybí koordinační orgán historických pracovišť typu bývalých akademických kolegií. Nic nám příkladně nebrání připravit interní kritéria pro posuzování domácích recenzovaných časopisů. Ty ostatní budou muset počítat s nižšími kvocienty, byť se v nich nadále budou objevovat studie přínosnější než v časopisech prvé skupiny. Historické vědy mají celou řadu odnoží, je proto žádoucí, aby i v tomto ohledu co nejdříve došlo k jejich zájmovému propojení.

Grantové financování výzkumu u nás na počátku devadesátých let prosadili a zavedli nejdříve přírodovědci. Zprvu se zdálo, že to bude velkým přínosem i pro historii. Mohlo tomu tak být, kdyby se prostředky na granty neodčerpaly z účelového financování badatelských základen. Jestliže na jedné straně se díky grantům výrazně zlepšilo technické vybavení pracovišť a usnadnilo studium v zahraničních archivech a knihovnách, pak na druhé straně došlo k přesunu od dlouhodobých institucionálních záměrů k individuálním projektům. Co prospělo vysokoškolským a jiným pracovištím, poškodilo akademické ústavy, které částečně ztratily svůj *raison d'être*.

Co horšího, nejen mezi humanisty, ale i mezi přírodovědci se stále častěji ozývají hlasy, že grantové prostředky nebyly vždy vynaloženy účelně a že skutečné výsledky nezdědky neodpovídají předloženým projektům. Pokud o přidělení grantů budou rozhodovat jen verbální přísliby bez přihlídnutí k dosaženým výsledkům, půjdou i nadále finanční prostředky do nesprávných míst. Bude-li se více přihlížet k dosaženým výsledkům, bude brát za své kolegiální rovnostářství. To nikdy neexistovalo samo o sobě, vždy bylo součástí systémových slabín. Toto krátké připomenutí má povahu apelu: historie jako věda nemůže se již dále plně rozvíjet jen ve svém vlastním rámci. Musí z něho vykročit, klást si náročnější cíle i kritéria, aby obstála nejen sama před sebou, ale i v tvrdé soutěži o státní či bruselské prostředky.

Závěrečné ohlédnutí za sjezdem

Končí IX. Sjezd českých historiků, který měl převážně bilanční zaměření. Co tu zaznělo, by mohlo vést ke spokojenosti. Skutečně také nikdy předtím se české dějepisectví nerozvinulo do takové šíře jako v posledním desetiletí. Kolik jen univerzitních a jiných základen se dějepisectví dostalo. Praha i Brno musí dnes soutěžit s jinými středisky, které bych se zdráhal označit jako regionální, když v nich vznikly nové historické školy, jako např. v Českých Budějovicích či Ostravě. Nikdy nevycházelo tolik monografií, sborníků a periodik. Archivy umožňují badatelskou práci i svým zaměstnancům, alespoň již někde, muzea se snaží držet krok. Tento extenzivní rozvoj, nevedl ještě všude k plnohodnotným výsledkům. Naše sjezdy by se proto mohly konat častěji, aby se podobně jako v Německu či Polsku staly tržištěm idejí, poznatků a prezentací. Nebude to záležet jen na novém výboru, jemuž přejme hodně energie i radosti z práce pro další rozvoj historické obce. Snad za všechny vřele děkuji hostitelům za výbornou organizaci sjezdu a hezké prostředí. Končím výzvou, kterou jsem před lety včlenil do loga Historického ústavu: *per aspera ad astra*.

¹⁴ Více k tomu Jiří Pešek, Německé univerzity současnosti: čas krize nebo nadějných reforem? In: Pešek, Jiří (ed), in: Konsolidace vládnutí a podnikání v České republice a v Evropské unii. III, Praha 2002. s. 104-117.